

Süsteemihalduri Elering Gaas AS
GAASI BILANSILEPINGU TÜÜPTINGIMUSED

1. Üldsätted	2
2. Mõisted	2
3. Bilansivastutuse üldpõhimõtted	3
4. Bilansihalduri bilansiportfell ja selle muutmine	4
5. Bilansi planeerimine	4
6. Bilansi juhtimine	5
7. Bilansi selgitamine	6
8. Süsteemihalduri õigused ja kohustused	7
9. Bilansihalduri õigused ja kohustused.....	8
10. Süsteemihalduri poolt avaldatavad andmed	9
11. Garantiid.....	9
12. Kahju hüvitamine	10
13. Bilansilepingu muutmine ja ülesütlemine	10
14. Tahteavaldused.....	11
Lisa nr 1: Süsteemihalduri hallatavad asjaomased punktid	12
Lisa nr 2: Gaasikoguste jaotamise põhimõtted piiriülestes sisend-väljund punktides	13

1. Üldsätted

- 1.1. Käesolevad „Gaasi bilansilepingu tüüptingimused“ (edaspidi: tüüptingimused) määravad kindlaks süsteemihalduri ja bilansihalduri (edaspidi eraldi nimetatud ka: pool ja koos: pooled) õigused ja kohustused seoses bilansi planeerimise, juhtimise ja selgitamisega ning bilansigaasi ostu ja müügiga.
- 1.2. Tüüptingimused on võlaõigusseaduses ettenähtud juhtudel ja korras gaasi bilansilepingu (edaspidi ka: leping) lahutamatuks osaks.
- 1.3. Bilansileping jõustub pärast lepingu allkirjastamist järgneva kuu esimesel (1.) bilansiperioodil tingimustel, et bilansilepingu osapooliks olev bilansihaldur on täitnud tüüptingimustes toodud garantiikohustuse ja et bilansihaldur ei oma bilansigaasi ostuks ühtegi teist avatud tarnijat peale süsteemihalduri.
- 1.4. Tüüptingimused on kehtestatud maagaasiseaduses sätestatud alusel ning korras ja avaldatud süsteemihalduri veebilehel. Bilansilepingule kohaldatakse alati kehtivaid tüüptingimusi olenemata sellest, mis hetkel on sõlmitud bilansileping.

2. Mõisted

Tüüptingimustes kasutatakse mõisteid õigusaktides sätestatud tähenduses või alljärgnevas tähenduses:

- 2.1. **arvestuskuu** on kalendrikuu, mis algab esimese bilansiperioodiga ja lõpeb kalendrikuu viimase bilansiperioodiga võõndiaja järgi;
- 2.2. **asjaomased punktid** on süsteemihalduri hallatavad punktid gaasivoogude sisestamiseks või väljavõtmiseks gaasisüsteemist. Asjaomased punktid on määratletud Lisa nr 1: Süsteemihalduri hallatavad asjaomased punktid;
- 2.3. **avatud tarne** on süsteemihalduri poolt bilansihaldurile bilansiperioodil puudujääva gaasi müümine või ülejääva gaasi ostmine;
- 2.4. **bilansigaas** on gaas, mida süsteemihaldur müüb bilansihaldurile või ostab bilansihaldurilt tema bilansiportfellis bilansiperioodil tekkinud eabilansi katteks;
- 2.5. **bilansiperiood** on üks 24 h periood, mis algab ja lõpeb seadusandlusega määratud kellaajal;
- 2.6. **bilansiplaan** on andmed bilansihalduri bilansiportfelli määratud tarnete kohta bilansiperioodil;
- 2.7. **bilansiselgituse mõõtepunkt** on mõõtepunkt, kus tarbija või tootja bilansihaldur erineb tema võrguettevõtja bilansihaldurist;
- 2.8. **bilansiportfell** on bilansihalduri sisse- ja väljavoolude komplekt;
- 2.9. **bilansivastutus** on turuosalise kohustus tagada bilanss igal bilansiperioodil;
- 2.10. **ebabilanss** on bilansiperioodis bilansihalduri bilansiplaaniga määratud tarne (bilansiportfelli sisenenud) koguse ja mõõteandmete alusel jaotatud või edasimüüdud (bilansiportfelist väljunud) gaasikoguste vahe;
- 2.11. **ebabilansi tolerantsilimiit** on piirmäär, mille sisse jääva eabilansi koguse eest ei tule tasuda bilansigaasi ostul/müügil täiendavat tasu;
- 2.12. **gaasikoguste jaotamine** on asjaomasel punktil bilansihalduriga seotud sisenenud ja väljunud gaasi koguse arvestus väljendatuna kilovatt-tundides ja/või kuupmeetrites;

- 2.13. **mahuvaru** on ülekandektorustikus paiknev gaasi kogus, mis on vajalik süsteemi toimimise tagamiseks ning tasakaalustamistoimingute teostamiseks. Mahuvaru on süsteemihalduri omanduses;
- 2.14. **mõõtepunkt** on koht, kus mõõdetakse võrgust väljuva või võrku siseneva gaasi kogust;
- 2.15. **määratud tarne** on bilansiperioodiks kokkulepitud gaasikoguse tarnimine, mis on süsteemihalduri poolt kinnitatud;
- 2.16. **operatiivbilansi konto** on konto, mida haldab süsteemihaldur eesmärgiga kooskõlastada ja kinnitada piiriüleseid gaasikoguseid;
- 2.17. **tasakaalustamisgaas** on tasakaalustamistoimingute tegemiseks ülekandevõrku sisenev ja/või ülekandevõrgust väljuv gaas, mida gaasisüsteemi kui terviku bilansi hoidmise eesmärgil ostab või müüb süsteemihaldur;
- 2.18. **vastaspool** on naabersüsteemihaldur või sisemaine turuosaline, kes tarnib gaasi bilansihaldurile ja/või kellele bilansihaldur ise tarnib gaasi ülekandesüsteemi asjaomastes punktides;
- 2.19. **virtuaalne kauplemispunkt** on süsteemihalduri hallatav füüsiliselt määratlemata asukohaga kauplemispunkt, kus bilansihaldurid saavad teha bilansiportfellide vahelisi tehinguid;
- 2.20. **väiksema mahu printsiip** on põhimõte, mille kohaselt süsteemihaldur võrdleb bilansihalduri poolt esitatud määratud tarneid vastaspoole vastavate määratud tarnetega ning erinevuse korral vähendab suuremat kogust tarnete võrdsustamiseks;
- 2.21. **võimsus** on ajaühikus läbi toru ristlõike voolanud gaasi kogus.

3. Bilansivastutuse üldpõhimõtted

- 3.1. Süsteemihaldur vastutab Eesti gaasisüsteemi varustuskindluse ja bilansi eest vastavalt õigusaktides sätestatule.
- 3.2. Bilansihaldur vastutab oma bilansiportfelli bilansi eest.
- 3.3. Gaasi tarnimiseks läbi süsteemihalduri asjaomaste punktide peab turuosalisel olema süsteemihalduriga sõlmitud bilansileping, välja arvatud kui turuosaline on delegeerinud bilansivastutuse teisele süsteemihalduriga bilansilepingut omavale bilansihaldurile.
- 3.4. Bilansihalduri bilansiportfelli sisenenud gaasikogus oma tarnijatelt võib olla:
 - 3.4.1. teistest süsteemidest tarnitud gaasikogus;
 - 3.4.2. sisemiselt teise bilansiportfelli kuuluvalt turuosaliselt tarnitud gaasikogus kahepoolse gaasi ostu-müügi lepingu alusel;
 - 3.4.3. ülekandevõrguga ja/või jaotusvõrguga ühendatud (bilansihalduri avatud tarne ahelas bilansihalduri bilansivastutusel olevatelt) tootjatelt tarnitud gaasikogus.
- 3.5. Bilansihalduri bilansiportfelist väljunud gaasikogus oma klientidele võib olla:
 - 3.5.1. teistesse süsteemidesse tarnitud gaasikogus;
 - 3.5.2. sisemiselt teise bilansiportfelli kuuluvale turuosalisele tarnitud gaasikogus kahepoolse gaasi ostu-müügi lepingu alusel;
 - 3.5.3. ülekandevõrguga ja/või jaotusvõrguga ühendatud (bilansihalduri avatud tarne ahelas bilansihalduri bilansivastutusel olevatele) tarbijatele tarnitud gaasikogus.
- 3.6. Bilansihaldurite bilansiportfellide vahelised määratud tarne tehingud esitatakse bilansiplaanis virtuaalse kauplemispunkti tehinguna. Süsteemihaldur kinnitab tarded väiksema mahu printsiipi arvestades ning seetõttu virtuaalses kauplemispunktis bilansihaldurile eabilanssi ei teki.

- 3.7. Bilansihalduri piiriülesed määratud tarne tehingud esitatakse bilansiplaanis süsteemihalduri asjaomaste punktide lõikes. Piiriülestes tarnetes toimub gaasikoguste jaotamine vastavalt tüüptingimuste Lisa nr 2: Gaasikoguste jaotamise põhimõtted piiriülestes sisend-väljund punktides toodud põhimõtetele.
- 3.8. Bilansihaldur tagab, et tema bilansiplaanis esitatud määratud tarned on eelnevalt kooskõlastatud tarnete vastaspooltega.
- 3.9. Süsteemihaldur teavitab bilansihaldurit esimesel võimalusel erakorralistest tarnehäiretest, mis eeldatavalt võivad mõjutada bilansihalduri bilansiplaanis kinnitatud koguste tarneid.
- 3.10. Süsteemihaldur müüb või ostab bilansihaldurilt bilansilepingu alusel igal kauplemisperioodil bilansihalduri bilansi tagamiseks vajaliku koguse bilansigaasi.
- 3.11. Bilansihaldur osutab turuosalistele, kes on talle bilansivastutuse delegeerinud, avatud ja määratud tarneid vastavalt sõlmitud lepingutele ja gaasi müügi ja impordi tegevusloale.

4. Bilansihalduri bilansiportfell ja selle muutmine

- 4.1. Bilansihaldur esitab süsteemihaldurile tema avatud tarne ahelasse kuuluvate bilansiselgituse mõõtepunktide loetelu, millistes bilansihaldur vastutab turuosalise bilansi eest.
- 4.2. Bilansihaldur võib bilansiportfelli avatud tarne ahelat muuta, kui turuosalise mõõtepunkti võrguettevõtjat on sellest nõuetekohaselt teavitatud ning kui võrguettevõtja on avatud tarnija vahetuse registreerinud.
- 4.3. Bilansiportfelli avatud tarne ahela muutmiseks tuleb bilansihalduril esitada süsteemihaldurile bilansilepingus sätestatud vormi kohane teade e-posti teel vähemalt 15 päeva enne avatud tarne ahela muudatuse jõustumist.

5. Bilansi planeerimine

- 5.1. Bilansihaldur esitab süsteemihaldurile bilansiplaani talle edastatud vormi ja formaadi alusel, mis sisaldab järgmist teavet:
 - 5.1.1. asjaomane punkt;
 - 5.1.2. gaasivoo suunad;
 - 5.1.3. bilansihalduri identifitseerimiskood;
 - 5.1.4. tarne vastaspoole identifitseerimiskoodid;
 - 5.1.5. bilansiperioodid, mille kohta gaasikogused esitatakse;
 - 5.1.6. ülekantava gaasi kogused.
- 5.2. Bilansihaldur esitab süsteemihaldurile bilansiplaanid järgmise ajagraafikuga:
 - 5.2.1. järgmise kuu bilansiplaan andmetega bilansiperioodide lõikes tuleb esitada hiljemalt viis (5) tööpäeva enne arvestuskuu algust kella 15.00-ks. Süsteemihaldur ei kinnita kuu bilansiplaani, vaid võtab vastava info gaasivoogude planeerimisel aluseks.
 - 5.2.2. juhul kui bilansihaldur soovib muuta järgmise päeva koguseid võrreldes kuu bilansiplaani kogustega tuleb esitada järgmise päeva bilansiplaan (edaspidi „D-1“ plaan) hiljemalt eelmise päeva kella 15.00-ks. „D-1“ plaani esitamata jätmisel loetakse selle bilansihalduri „D-1“ plaaniks vastava päeva plaan kuu bilansiplaanis. Süsteemihaldur kinnitab „D-1“ plaani hiljemalt bilansiperioodile eelneva päeva kella 17.00-ks, järgides väiksema mahu printsiipi.

- 5.3. Kui bilansihalduri „D-1“ plaan on kinnitatud, on bilansihalduril võimalik esitada bilansiplaani muudatus järgmistel tingimustel:
 - 5.3.1. bilansiplaani muudatust bilansiperioodi kohta on võimalik esitada piiranguta sisemaise kaubandusena virtuaalses kauplemispunktis ning vastavalt süsteemihalduri poolt lubatud mahus piiriülevalt;
 - 5.3.2. bilansiplaani muudatuste esitamise aeg algab alates „D-1“ plaani kinnitamisest ja lõpeb hiljemalt kell 15.00 järgmisel bilansiperioodil;
 - 5.3.3. süsteemihaldur kinnitab bilansiplaani muudatuse vaid juhul, kui muudatus on läbinud võrdlemisprotseduuri, teatades bilansihaldurile kinnituse hiljemalt kahe (2) tunni jooksul. Kui süsteemihaldur lükkab bilansiplaani muudatuse tagasi, saab süsteemihaldur bilansihaldurile vastavasisulise teate hiljemalt kahe (2) tunni jooksul.
- 5.4. Gaasikoguste võrdlemisprotseduur toimub järgmiselt: süsteemihaldur võrdleb iga piiriülese sisend-väljund punkti kohta esitatud määratud tarneid teise süsteemihalduri gaasisüsteemist üle kantavate määratud tarnetega ning virtuaalses kauplemispunktis esitatud määratud tarneid vastaspoole määratud tarnetega. Kui esitatud kogused ei võrdu, rakendatakse gaasikogustele väiksema mahu printsiipi.
- 5.5. Süsteemihaldurile esitatav bilansiplaan peab järgima reeglit, et bilansihalduri bilansiportfelli sisenev gaasikogus võrdub bilansiportfelist väljuva gaasikogusega:
 - 5.5.1. kui bilansihalduri poolt esitatud bilansiplaanis ei võrdu bilansiportfelli sisenev gaasikogus tema plaanitud väljuva gaasikogusega, on bilansihaldur esitanud planeeritud eabilansiga plaani, mis ei ole lubatav. Kui bilansihalduri poolt on samale bilansiperioodile esitatud varem bilansiplaan, mis on tasakaalus, lükkab süsteemihaldur mittetasakaalus bilansiplaani tagasi ja võtab aluseks bilansihalduri poolt eelnevalt samale bilansiperioodile esitatud tasakaalus bilansiplaani;
 - 5.5.2. kui varasemalt samale bilansiperioodile tasakaalus bilansiplaani esitatud ei ole ja bilansihaldur ei ole süsteemihalduri teatele reageerides oma bilansi tasakaalu viinud ning süsteemihalduri hinnangul on mittetasakaalus bilansiplaan süsteemi varustuskindluse ja talituse seisukohast mittelubatud, lükkab süsteemihaldur eabilansiga esitatud bilansiplaani tagasi ning bilansihalduri tarne on mittelubatud.
- 5.6. Süsteemihalduril on õigus bilansiplaan mitte kinnitada ja tagasi lükata, kui:
 - 5.6.1. bilansiplaan ei ole esitatud nõuetekohaselt;
 - 5.6.2. bilansiplaani esitab turuosaline, kes ei ole ise bilansihaldur;
 - 5.6.3. bilansiplaani kinnitamine tooks kaasa füüsilise negatiivse gaasivoo ühenduspunktis, kus gaasimõõtejaam ei võimalda kahesuunalist füüsilist gaasivoogu;
 - 5.6.4. bilansiplaan ületab bilansihaldurile (või tema bilansiportfellis olevale turuosalisele) jaotatud võimsust ja nimetatud asjaomases punktis puudub vaba võimsus;
 - 5.6.5. bilansiplaani kinnitamisega kaasneks oht gaasisüsteemi varustuskindlusele.
- 5.7. Süsteemihaldur määrab bilansiplaaniga esitatavate määratud tarnete ja omapoolse kinnitamise andmevahetuse formaadi mõistliku etteteatamisajaga.

6. Bilansi juhtimine

- 6.1. Süsteemihaldur juhib bilansiperioodil gaasisüsteemi bilansi järgnevalt:
 - 6.1.1. juhib vastavalt bilansihaldurite esitatud kooskõlastatud bilansiplaanidele piiriüleste gaasikoguste summaarseid tarneid, kasutades tehnilisi ning operatiivbilansi tasakaalustamise vahendeid koostöös naabersüsteemihalduritega;

- 6.1.2. tasakaalustab bilansiperioodi jooksul Eesti gaasisüsteemi eabilanssi ülekandesüsteemi mahuaru arvelt;
- 6.1.3. ostab ja müüb börsil ja/või kahepoolsete lepingute alusel tasakaalustamisgaasi;
- 6.1.4. annab bilansihalduritele bilansi tasakaalustamiseks kohustuslikke korraldusi tema bilansi tasakaalu viimiseks, kui bilansihalduri bilansiportfellis eabilanss ohustab süsteemi varustuskindlust;
- 6.1.5. kui eelnevalt loetletud meetmed ei vii süsteemi bilanssi tasakaalu ning on oht varustuskindlusele, piirab süsteemihaldur tarbimist ja/või kasutab süsteemihalduri hallata olevaid varusid (kaitstud tarbijate varu) gaasisüsteemi või selle osade varustuskindluse tagamiseks.
- 6.2. Tasakaalustamisgaasi ostes ja müües on süsteemihalduri eesmärgiks teha tehinguid turupõhiselt, arvestades nõudlust süsteemi tasakaalustamiseks vaja mineva gaasi järele. Süsteemihaldur avaldab oma veebilehel informatsiooni ostetud ja müüdud tasakaalustamisgaasi kohta.

7. Bilansi selgitamine

- 7.1. Süsteemihaldur määrab bilansiselgituse vormid ja andmevahetuse formaadid mõistliku etteteatamisajaga.
- 7.2. Bilansi selgitamise eesmärk on selgitada mõõdetud tarnete alusel bilansihalduri bilansiportfelli tegelik bilanss ning kinnitatud bilansiplaaniga võrdlemise ja gaasikoguste jaotamise põhimõtete alusel (toodud punktides 7.5 ja 7.6) selgitada tema bilansiportfelli eabilanss.
- 7.3. Bilansiselgituse tulemusena määratakse bilansihaldurite kaupa igaks bilansiperioodiks müüdava või ostetava bilansigaasi kogus ja maksumus.
- 7.4. Kui bilansi selgitamise tulemusena on bilansihalduri eabilanss:
 - 7.4.1. negatiivne, siis loetakse, et süsteemihaldur on sellel perioodil müünud bilansihaldurile bilansigaasi koguses, mis oli vajalik bilansihalduri eabilansi katteks;
 - 7.4.2. positiivne, siis loetakse, et süsteemihaldur on sellel perioodil ostnud bilansihaldurilt bilansigaasi koguses, mis oli vajalik bilansihalduri eabilansi katteks.
- 7.5. Bilansiperioodil bilansiportfelist sisemiselt välja võetud ja sisenenud gaasikoguse arvestamise üldpõhimõtted on järgmised:
 - 7.5.1. bilansihaldur vastutab bilansiselgituseks vajalike andmete edastamise eest süsteemihaldurile, võttes arvesse, et:
 - 7.5.1.1. süsteemihaldur vastutab ülekandevõrgu mõõtepunktidest bilansiselgituseks vajaliku mõõteandmete edastamise eest;
 - 7.5.1.2. jaotusvõrguettevõtja vastutab jaotusvõrgu mõõtepunktidest bilansiselgituseks vajaliku mõõteandmete edastuse eest;
 - 7.5.2. bilansiportfelli bilansiselgitusel võetakse aluseks bilansihalduri avatud tarne ahelas olevate bilansiselgituse mõõtepunktide mõõteandmed. See tähendab, et:
 - 7.5.2.1. võrguettevõtja bilansihalduri bilansiportfelli arvestatakse sisse selle võrguettevõtja mõõtepunktid ja vastavad gaasikogused, kus gaas siseneb teisest võrgust tema võrku ning arvestatakse välja kõik mõõtepunktid ja vastavad gaasikogused, kus selle võrguettevõtja võrguga ühendatud tootja või tarbija on mõne teise bilansihalduri bilansiportfellis. Igal võrguettevõtjal peab olema üks bilansihaldur, kes tema bilansi eest vastutab, kui võrguettevõtja ei ole ise bilansihalduriks;

- 7.5.2.2. tootja ja tarbija bilansihalduri bilansiportfelli arvestatakse sisse vastava turuosalise mõõteandmed, mille edastas tema mõõtepunkti võrguettevõtja;
- 7.5.2.3. bilansiselgituse tulemusena jaotatakse asjaomastes punktides mõõdetud gaasikogused bilansihaldurite lõikes.
- 7.6. Bilansiperioodil bilansiportfelist piiriülevalt sisenenud või välja võetud gaasikoguse arvestamise üldpõhimõtted on toodud tüüptingimuste Lisa nr 2: Gaasikoguste jaotamise põhimõtted piiriülevalt sisend-väljund punktides.
- 7.7. Esmane bilansi selgitamine toimub alljärgnevalt:
 - 7.7.1. süsteemihaldur edastab bilansihaldurile igal tööpäeval seadusandlusega määratud tähtajaks, kuid hiljemalt kella 13.00-ks eelmise bilansiperioodi kohta ülekandevõrgu mõõtepunktide mõõteandmed, mis kuuluvad bilansihalduri bilansiportfelli;
 - 7.7.2. jaotusvõrguettevõtja edastab süsteemihaldurile ja bilansihaldurile igal tööpäeval seadusandlusega määratud tähtajaks eelmise bilansiperioodi lõikes jaotusvõrgu mõõtepunktide mõõteandmed, mis kuuluvad bilansihalduri bilansiportfelli.
 - 7.7.3. süsteemihaldur koostab igal tööpäeval gaasisüsteemi bilansi ning selgitab talle müüdüd või temalt ostetud bilansigaasi kogused eelmiste bilansiperioodide kohta arvestuskuus;
 - 7.7.4. esmase bilansi selgituse andmed ei ole lõplikud ega ole arvelduse aluseks.
- 7.8. Süsteemihaldur müüb bilansihaldurile bilansigaasi tema bilansiportfelli eabilansi katteks bilansiperioodide lõikes järgmiste hindade ja põhimõtete ga:
 - 7.8.1. tolerantsilimiidi piiridesse jääva eabilansi kogusele rakendatakse bilansigaasi müügi- ja ostuhindasid;
 - 7.8.2. eabilansi tolerantsilimiit oktoobrist aprillini on 5% bilansihalduri poolt vastaval bilansiperioodil bilansi plaanis kinnitatud bilansiportfelli sisenenud gaasikogusest;
 - 7.8.3. eabilansi tolerantsilimiit maist septembrini on 15% bilansihalduri poolt vastaval bilansiperioodil bilansi plaanis kinnitatud bilansiportfelli sisenenud gaasikogusest;
 - 7.8.4. bilansilepingus sätestatakse, et eabilansi kogusele, mis ületavad punktis 7.8.2 ja 7.8.3 toodud tolerantsilimiidi vahemikke, rakendatakse bilansigaasi müügi- ja ostuhindadele täiendavat leppetrahvi (üldjuhul 10%, mis tähendab, et müügihinda suurendatakse 10% ja ostuhinda vähendatakse 10%).
- 7.9. Arvestuskuu bilansi selgitamine toimub alljärgnevalt:
 - 7.9.1. süsteemihaldur ja jaotusvõrguettevõtja esitavad bilansihaldurile hiljemalt kuu viiendaks (5.) kuupäevaks eelmise kuu bilansiperioodide lõikes lõplikud mõõteandmed mõõtepunktide kohta, mis kuuluvad bilansihalduri bilansiportfelli;
 - 7.9.2. süsteemihaldur esitab bilansihaldurile hiljemalt kümnendaks (10.) kuupäevaks eelmise kuu bilansiperioodide lõikes kuu bilansiaruande, mis sisaldab:
 - 7.9.2.1. bilansigaasi ostu- ja müügihindad (€/MWh);
 - 7.9.2.2. süsteemihalduri poolt bilansihaldurile müüdüd bilansigaasi kogus ja maksumus;
 - 7.9.2.3. bilansihalduri poolt süsteemihaldurile müüdüd bilansigaasi kogus ja maksumus;
 - 7.9.3. süsteemihaldur koostab arvestuskuu bilansiselgituse alusel bilansigaasi akti;
 - 7.9.4. pooled esitavad hiljemalt kuu 15. kuupäevaks bilansigaasi akti alusel arved müüdüd bilansigaasi eest.
- 7.10. Kui võrguettevõtja korrigeerib mõõteandmeid pärast arvestuskuu bilansi selgitamist, siis koostab süsteemihaldur bilansihaldurile bilansiaruande korrigeerimise hiljemalt kolme (3) kuu jooksul pärast kuu lõppu.

8. Süsteemihalduri õigused ja kohustused

- 8.1. Süsteemihaldur on kohustatud:
 - 8.1.1. järgima oma õiguste ja kohustuste täitmisel turuosaliste võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõtteid;
 - 8.1.2. korraldama gaasisüsteemi bilansi selgitamise ja sellega seotud infovahetuse;
 - 8.1.3. planeerima bilanssi, lähtudes bilansihaldurite poolt esitatud bilansiplaanidest ning teiste riikide süsteemihalduritega toimunud kooskõlastustest;
 - 8.1.4. juhtima bilanssi lähtuvalt kinnitatud bilansiplaanidest ja kokkulepetest naabersüsteemide süsteemihalduritega;
 - 8.1.5. selgitama bilansi, lähtudes bilansihaldurite bilansiselgitusest nende bilansiportfellide osas ning tarnetest naabersüsteemidega;
 - 8.1.6. teavitama bilansihaldurit esimesel võimalusel teadaolevatest tehnilistest piirangutest, mis eeldatavalt võivad mõjutada bilansihalduri planeeritavaid tarneid;
 - 8.1.7. hoidma bilansilepingu kehtivuse ajal ja pärast lepingu lõppemist saladuses seoses lepingu sõlmimisega ja selle täitmisega talle bilansihalduri kohta teatavaks saanud mistahes teavet, mille avaldamine võib kahjustada viimase huve või mille saladuses hoidmise vastu bilansihalduril eeldatavalt on või võib olla huvi.
- 8.2. Süsteemihalduril on õigus:
 - 8.2.1. seada piiranguid bilansihalduri bilansiportfelli kuuluvate turuosaliste tarnetele seaduses ettenähtud juhtudel;
 - 8.2.2. muuta bilansilepingus sätestatud infovahetuse infotehnoloogilisi lahendusi mõistlikul viisil ning nõuda bilansihaldurilt valmisolekut nimetatud muutuste tegemiseks süsteemihalduri poolt antud mõistlikuks tähtajaks;
 - 8.2.3. mitte aktsepteerida bilansihalduri poolt muudetud bilansiplaani punktis 5.6 toodud juhtudel;
 - 8.2.4. ühepoolset väiksema mahu printsiipi kasutades muuta bilansihalduri poolt mittedoetud kohaselt esitatud bilansiplaani.

9. Bilansihalduri õigused ja kohustused

- 9.1. Bilansihaldur on kohustatud:
 - 9.1.1. korraldama bilansi selgitamise ja sellega seotud infovahetuse oma bilansiportfelli osas;
 - 9.1.2. esitama süsteemihaldurile bilansiplaani, kus toodud määratud tarded on eelnevalt alati kooskõlastatud tarnete vastaspooltega;
 - 9.1.3. jälgima talle süsteemihalduri poolt edastatud teateid ja piiranguid kogu bilansi planeerimise ja juhtimise ajal;
 - 9.1.4. planeerima ning juhtima oma bilansiportfelli sisenevaid ja väljuvaid gaasikoguseid selliselt et tema bilanss oleks tasakaalus ning mitte kasutama süsteemihalduri avatud tarded muuks eesmärgiks, kui oma bilansi prognoosimatute hälvete katmiseks;
 - 9.1.5. informeerima süsteemihaldurit viimase nõudmisel koheselt eabilansi põhjustest;
 - 9.1.6. alustama süsteemihalduri nõudmisel viivitamatult tegevust oma bilansi tasakaalustamiseks hiljemalt kahe (2) tunni jooksul pärast vastava teate saamist, kui bilansihalduri bilanss ei ole süsteemihalduri hinnangul piisavalt tasakaalus;
 - 9.1.7. varustama süsteemihaldurit kogu vajaliku informatsiooniga, mis on süsteemihaldurile vajalik seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks süsteemihalduri poolt määratud viisil ja infokandjal;

- 9.1.8. haldama bilansiportfelli ning tagama, et avatud tarne ahela muudatusega on järgitud kõiki õigusaktides sätestatud sellekohaseid nõudeid;
- 9.1.9. esitama süsteemihaldurile andmed nõuetekohaselt, järgides bilansilepingus ja õigusaktides sätestatud sellekohaseid nõudeid;
- 9.1.10. uuendada oma infotehnoloogilist riist- ja/või tarkvara omal kulul süsteemihalduri poolt seatud tähtjaks, kui süsteemihaldur on teavitanud lepingus ettenähtud infovahetuse infotehnoloogilise lahenduse muutusest mõistliku aja ette ning tegemist on mõistliku muudatusega;
- 9.1.11. teavitama võimalikult kiiresti lepingu lõpetamise korral oma kliente, kelle avatud tarnijaks ta on, ning nende võrguettevõtjaid;
- 9.1.12. tasuma kõik lepingus ettenähtud maksed tähtjaks.
- 9.2. Bilansihalduril on õigus saada mõõteandmed nende mõõtepunktide kohta, millega on ühendatud bilansihalduri bilansiportfelli turuosalised.

10. Süsteemihalduri poolt avaldatavad andmed

Süsteemihaldur avaldab oma veebilehel bilansihalduse korraldamiseks vajalikud andmed, sealhulgas:

- 10.1. informatsioon bilansihaldurilt bilansi plaanide alusel planeeritud tarbimise ja süsteemi sisenevate ning väljuvate gaasikoguste kohta;
- 10.2. informatsioon gaasimõõtejaamade tegelike gaasikoguste kohta;
- 10.3. ülekandesüsteemi läbilaskevõimetega seotud info vastavalt määrusele (EÜ) nr 715/2009;
- 10.4. bilansiperioodil bilansiportfelli teistest gaasisüsteemidest sisenenud ja/või väljunud gaasikoguse jaotamise üksikasjalikuma metoodika vastavalt naabersüsteemihalduritega sõlmitud lepingutele;
- 10.5. bilansiperioodi bilansigaasi ostu- ning müügihinnad hiljemalt bilansiperioodile järgneval tööpäeval kella 17.00-ks.

11. Garantiid

- 11.1. Bilansihaldur on kohustatud esitama süsteemihaldurile püsigarantii ning süsteemihalduri nõudmisel lisaks muutgarantii.
- 11.2. Bilansihaldur on kohustatud esitama bilansilepingu jõustumiseks süsteemihaldurile püsigarantiina viimase poolt aktsepteeritud panga garantii summas 30 000 eurot, mis peab kehtima kogu lepingu kehtivuse aja ja vähemalt neli kuud pärast lepingu lõppemist. Alternatiivina võib kasutada deposiitkannet süsteemihalduri kontole eelpooltoodud summa ja kehtivusaja tingimustel. Süsteemihaldur ei tagasta bilansihaldurile püsigarantii summade hoidmise eest pangalt saadud intressitulu.
- 11.3. Süsteemihalduri nõudmisel õigusaktides toodud juhtudel on bilansihaldur kohustatud kandma süsteemihalduri poolt teatatud garantiikontole hiljemalt bilansilepingu jõustumise päevaks muutgarantii süsteemihalduri poolt vastavalt õigusaktidega määratud summa ulatuses. Bilansihaldur kannab nimetatud ülekandega seotud kulud.

- 11.3.1. bilansihalduri nõudel vähendab süsteemihaldur garantiikontol olevat muutgarantiid, kui see on suurem poolteistkordsest eelmisel kuul bilansihalduri poolt süsteemihaldurilt ostetud bilansigaasi eest makstavast summast, millest on maha lahutatud samal perioodil süsteemihalduri poolt maksmisele kuuluv bilansihaldurilt ostetud bilansigaasi eest makstav summa. Selleks kannab süsteemihaldur vähendatava summa bilansihalduri kontole 15 tööpäeva jooksul alates vastava teate saamisest. Nimetatud pangaülekande teenustasud kannab süsteemihaldur.
- 11.3.2. süsteemihalduri nõudel on bilansihaldur kohustatud suurendama garantiikontol olevat muutgarantiid, kui see on väiksem poolteistkordsest eelmisel kuul bilansihalduri poolt süsteemihaldurilt ostetud bilansigaasi eest makstavast summast, millest on maha lahutatud samal perioodil süsteemihalduri poolt maksmisele kuuluv bilansihaldurilt ostetud bilansigaasi eest makstav summa. Selleks kannab bilansihaldur täiendava summa süsteemihalduri garantiikontole 15 tööpäeva jooksul alates vastava teate saamisest. Nimetatud pangaülekande teenustasud kannab bilansihaldur.
- 11.3.3. süsteemihaldur tagastab bilansihaldurile muutgarantii summade hoidmise eest pangalt saadud intressitulud. Intressitulude arvutus tehakse üks kord aastas kogu aasta eest ja kantakse üle 15. jaanuariks. Kui leping lõpetatakse ennetähtaegselt, siis tehakse arvestus aasta jooksul tegelikult garantiikontol hoitud aja eest ning tagastatakse pärast lepingust tulenevate kõigi maksete tasumist.

12. Kahju hüvitamine

- 12.1. Bilansilepingu pool hüvitab teisele poolele lepinguga sätestatud kohustuste täitmata jätmisega või mittekohase täimisega põhjustatud otsese varalise kahju juhul, kui õigusaktid ei sätesta teisiti.
- 12.2. Kahju saaja peab tekkinud kahjust teadasaamisest mõistliku aja jooksul teatama teisele poolele kirjalikult kahju arvatava suuruse ja kahju hüvitamise aluse ning esitama kahju olemasolu ja suurust tõendavad dokumendid.
- 12.3. Bilansilepingu pool peab vaatama teise poole kahjunõude läbi ja hüvitama nõudes märgitud kahju 30 päeva jooksul kahjunõude ja punktis 12.2 loetletud dokumentide saamisest või kahjunõude mittetunnistamisel esitama sama tähtaja jooksul kirjalikult oma motiveeritud vastuväited.

13. Bilansilepingu muutmine ja ülesütlemine

- 13.1. Lepingut saab muuta poolte kirjalikul kokkuleppel või muudel lepingus või õigusaktides ettenähtud alustel. Süsteemihalduril on õigus ühepoolselt muuta tüüptingimusi seaduses sätestatud korras.
- 13.2. Tüüptingimuste muutmisest teatab süsteemihaldur bilansihaldurile kirjalikult vähemalt 30 päeva enne nende kehtima hakkamist. Bilansihalduril on õigus leping üles ütelda, kui ta ei nõustu muudetud tingimustega. Muudetud tüüptingimused avaldab süsteemihaldur oma veebilehel. Süsteemihaldur kohustub bilansihalduri nõudmisel andma selgitusi muudatuste kohta.
- 13.3. Mistahes ajahetkel kehtivad süsteemihalduri tüüptingimused on bilansilepingu, sealhulgas kõigi selle olemasolevate ja tulevaste lisade, osade, muudatuste ja täienduste lahutamatuks osaks, sõltumata nende vahetust lisamisest lepingule.

- 13.4. Poolel on õigus leping üles öelda, kui teine pool on oluliselt rikkunud lepingust tulenevaid kohustusi ning seda rikkumist ei ole heastatud selleks antud mõistliku aja jooksul. Pool peab teisele poolele lepingu ülesütlemise soovist kirjalikult vähemalt 30 päeva ette teatama.
- 13.5. Bilansihalduril on õigus leping igal ajal üles öelda, teatades sellest süsteemihaldurile kirjalikult vähemalt 30 päeva ette.
- 13.6. Pool võib lepingu üles öelda ainult kuu vahetuse seisuga.
- 13.7. Lepingu lõppemisel mistahes põhjusel, kaasa arvatud lepingu kehtetus, kohaldatakse ka pärast lepingu lõppemist neid lepingu sätteid, mis oma olemuse tõttu sätestavad poolte õigusi ja kohustusi pärast lepingu lõppemist. Samuti tuleb sõltumata lepingu lõppemisest täita kõik lõppemise hetkeks juba tekkinud kohustused, sealhulgas tasuda kõik sissenõutavaks muutunud või lepingu kehtivuse ajal toimunud sündmuse tulemusena pärast lepingu lõppemist sissenõutavaks muutunud maksed vastavalt lepingule.

14. Tahteavaldused

- 14.1. Kõik bilansilepingu täitmisega või lepingust tulenevate vaidlustega seotud teated, nõusolekud, kooskõlastused ja muud tahteavaldused, samuti muu teave (edaspidi: tahteavaldus) tuleb teisele poolele esitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, välja arvatud juhtudel, kui sellised teated on informatsioonilise iseloomuga, mille edastamisel teisele poolele ei ole õiguslikke tagajärgi.
- 14.2. Tahteavaldus loetakse kätte antuks juhul, kui see on antud teisele poolele üle allkirja vastu või e-posti teel lepingus märgitud või teisele poolele kirjalikult teatatud e-posti aadressil või edastatud postiasutuse kaudu registreeritud kirja teel. Kõik lepingu täitmisega seotud tahteavaldused, millega ei kalduta kõrvale lepingu tingimustest, loetakse kehtivalt ja poolte jaoks siduvalt üle antuks üksnes siis, kui need on antud lepingus nimetatud isikute või nende poolt otseselt selleks volitatud isikute poolt.
- 14.3. Lepingule allakirjutamisega annavad pooled nõusoleku bilansivastutusega seotud kõnede salvestamiseks ning kasutada vajaduse korral vastavaid salvestisi antud korralduste või muude bilansihalduri poolt tehtud toimingute tõendamiseks.

Lisa nr 1: Süsteemihalduri hallatavad asjaomased punktid**1. Piiriülesed sisend-väljund punktide loetelu:**

- a. Piiriülene ühenduspunkt Läti Vabariigi (edaspidi: Läti) gaasisüsteemiga:
Gaasi mõõtepunkt: Karksi GMJ. Naabersüsteemihaldur: JSC Latvijas Gāze;
- b. Piiriülene ühenduspunkt Venemaa Föderatsiooni (edaspidi: Venemaa) gaasisüsteemiga:
Gaasi mõõtepunkt: Värskas GMJ. Naabersüsteemihaldur: OOO Gazprom transgaz Sankt-Peterburg;
- c. Piiriülene ühenduspunkt Venemaa gaasisüsteemiga:
Gaasi mõõtepunkt Ivangorodi GMJ. Naabersüsteemihaldur: OOO Gazprom transgaz Sankt-Peterburg.

2. Eestis tarbitud gaasi väljavoolu koondpunkt, sh:

- a. Ülekandevõrguga ühendatud jaotusvõrguettevõtjad: Adven Eesti AS, AS Gaasivõrgud, AS Termox, Gaasienergia AS ja jaotusvõrkudega ühendatud turuosaliste tarbimised;
- b. Ülekandevõrguga ühendatud tarbijad ja ülekandevõrgu omatarve.

3. Eestis toodetud gaasi sissevoolu koondpunkt**4. Misso transiitpunkt****5. Riigisisene virtuaalne kauplemispunkt**

6. Gaasihoidla punktid ning LNG punktid tüüptingimuste kehtestamise hetkel süsteemis puuduvad.

Lisa nr 2: Gaasikoguste jaotamise põhimõtted piiriülestes sisend-väljund punktides**1. Kaubanduse korraldus läbi Läti gaasi ülekandesüsteemi**

- a. Kaubanduse korraldus Läti gaasisüsteemiga toimub läbi Karksi sisend-väljund punkti.
- b. Karksi sisend-väljund punktist tulev gaasi füüsiline voog on võimalik Lätist Eestisse, virtuaalne voog on lubatav mõlemal suunal.
- c. Eesti ja Läti vahelise kaubanduse puhul loetakse bilansihalduri gaasikoguseks bilansi-plaaniga esitatud ja süsteemihalduri poolt kinnitatud vastav määratud tarne. Erinevused gaasi määratud tarnete ja samas punktis mõõdetud tarnete vahel kantakse mõlema süsteemihalduri operatiivbilansi kontole.
- d. Kui süsteemihaldurid on bilansihalduri bilansiplaani kinnitanud, kuid tarne teostamine süsteemihaldurite poolt on süsteemihaldurite vahelise kokkuleppena toimunud mõnel teisel bilansiperioodil kui turuosalise poolt esitatud plaan, tagavad süsteemihaldurid bilansihaldurile tarded vastavalt kinnitatud bilansiplaanile ülekandesüsteemi mahuaru baasil ning turuosalisele sellest eabilansi kogust ei teki.
- e. Eelmises punktis kirjeldatud võimalust kasutavad süsteemihaldurid vaid võimaluse korral ulatuses, et oleks tagatud gaasisüsteemi tõrgeteta toimimine ja varustuskindlus.
- f. Bilansiplaani kogus sisend-väljund punktis Läti gaasisüsteemiga virtuaalsel suunal Eestist Lätti peab olema bilansiperioodil väiksem või võrdne füüsilise gaasivooga, mis on bilansihaldurite poolt bilansiplaaniga esitatud ja süsteemihaldurite poolt kinnitatud.

2. Kaubanduse korraldus Venemaa gaasi ülekandesüsteemist

- a. Kaubanduse korraldus Venemaa gaasi ülekandesüsteemiga toimub läbi Väraska ja Narva sisend-väljund punktide.
- b. Narva ja Väraska sisend-väljund punkte läbiv gaasi füüsiline voog on võimalik suunal Venemaalt Eestisse.
- c. Sisend-väljund punktis jaotatakse mõõtmistulemuste alusel kasutatav gaasikogus järgmiste põhimõtete alusel:
 - o kui vastavas sisend-väljund punktis tarnib gaasi ainult üks tarnija, jaotatakse kogu selles punktis mõõtmistulemuste alusel kasutatav gaasikogus vastavale bilansihaldurile.
 - o kui vastavas sisend-väljund punktis tarnib gaasi mitu tarnijat, järgitakse imporditud gaasikoguse jaotamisel põhimõtet, mille kohaselt süsteemist bilansiperioodil ülekandevõrku tarnitud gaasikoguse ja realselt ülekandevõrgust väljavõetud gaasikoguse erinevus jaotatakse proportsionaalselt vastavast süsteemist tarne teostanud bilansihalduritele.